

RUSOVÉ A RUSKÁ TÉMATA V MEZIVÁLEČNÉM LUŽICKOSRBSKÉM PERIODIKU „LUŽICA“

PETR KALETA

*This text is devoted to the topics of Russia and Russian culture published in the journal *Lužica* during the interwar period. Sorbian readers could become familiar with translations of the works of Russian authors, learn about their relationships to the German or even Sorbian environment, and also gain information about people of Sorbian origin who went to work as teachers in Russia, e.g. Jan Arnošt Holan and Jan Bryl. The latter of these two men became, together with Oto Wićaz, the main popularizer of Sorbian topics in the journal.*

Key words: Russian topics; the journal "Lužica"; Sorbs of Lusatia; interwar period.

Úvod

Lužičtí Srbové měli od 19. století poměrně silné kulturní a vědecké styky s jednotlivými slovanskými oblastmi. K nejintenzivnějším patřily vedle historicky nejbohatších kontaktů s Čechy a Poláky styky s Rusy. Do Lužice badatelsky přijížděly ke svým výzkumům přední osobnosti ruské slavistiky, jako např. Pjotr Ivanovič Prejs (1810–1846), Izmail Ivanovič Srezněvskij (1812–1880) nebo Alexandr Fjodorovič Hilferding (1831–1872), a Lužičtí Srbové zase rádi využívali studijních pobytů na území ruského impéria. Lužickosrbsko-ruské kulturní styky se tak musely odrazit i na stránkách lužickosrbského tisku. V tomto příspěvku se zaměříme na popularizační periodikum *Lužica*,¹ které se svým charakterem snažilo oslovovat nejen lužickosrbského laického čtenáře, ale i odbornou veřejnost. Již od prvního ročníku v roce 1882 časopis uveřejňoval nejen lužickosrbské články, zprávy a ukázky z poezie Lužických Srbů, ale informoval zároveň o novinkách v kultuře u nejbližších slovanských sousedů. Nedílnou součástí *Lužice* se tak stala i témata ruská. V článku se však zabýváme ruskou problematikou v tomto časopise v letech 1921–1936, tj. ve druhém období vycházení periodika, které zahrnuje období po první světové válce.

Značný zájem o ruskou problematiku je zřejmý již v prvním ročníku poválečného časopisu *Lužica* z roku 1921, který navazoval na stejnojmenné periodikum, vycházející již v letech 1882–1916.² Literární historik, redaktor a básník Ota Wićaz (1874–1952) zde pod pseudonymem Fidus čtenářům představil ve vlastním překladu báseň *Trojka* Nikolaje Alexejeviče Někrasova (1821–1878), k jehož osobnosti poznamenal: „Wón běše dołhi čas najpopularniši ruski pěsnjer, mjenowaše so z wěstym prawom ruski Beranger. W hnujacych hrónčkach je wón nuzu ruskeho proletariata, jeho nješkodny wosud wuwobrazował, wosebje je hubjenstwo ruskeho mužika, pod-

¹ Podrobněji o charakteristice časopisu viz VÖLKEL, M.: *Serbske nowiny a časopisy w zašlsci a w přitomnosći*. Budyšin 1984, s. 62–69.

² Poslední číslo před koncem první světové války bylo vydáno v červenci až srpnu 1916 (č. 7 a 8, ročník 35), poté v důsledku válečných událostí časopis přestal vycházet.

tłóčenego khudeho burika, přeco zasy wopisował. Jemu słušeše jeho cyła wulka lubosc. – Wón bu wulki socialny pěsnjer, ‚narodnik‘, zbudžeř ratarskeho ludu.“³ Wičaz v rámci vlastních překladatelských aktivit tlumočil i díla dalších slovanských autorů, např. slovinského básníka Antona Aškercce (1856–1912), jehož báseň *Ruská vesnice* (*Ruska wjes*) byla do časopisu přeložena v tomtéž ročníku.⁴ V roce 1924 zde vydala známá dolnolužická básnířka a spisovatelka Mina Witkojc (1893–1975) mezi několika vlastními básněmi i jednu báseň s názvem *Ruski spiw*.⁵

Periodikum také v roce 1921 otisklo příspěvek národopisného charakteru *Wobydlerstwo Ruskeje*,⁶ v němž Korla Maks Kurjo (Kurjo) pojednal o základním etnografickém rozdělení tehdejšího Ruska. Jde o vyložené popularizační články, pravděpodobně převzaté z ruských novin, ve kterém provedl stručné rozdělení ruského obyvatelstva podle jazykových skupin (sám hovoří o rasách). Na některých místech se autor nevyvaroval některých chybných tvrzení, jako např. že Karaimové patří mezi Semity.

Zajímavou a důležitou kapitolou v dějinách rusko-lužickosrbských vztahů je působení několika lužickosrbských pedagogů na přelomu 19. a 20. století v různých částech carského Ruska. V důsledku silící germanizační politiky ve sjednoceném Německu v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století vůči menšinovým etnikům vzrostl zájem a příklon Lužických Srbů ke slovanství, především pak zájem o Rusko, jeho kulturu, dějiny, literaturu a hlavně jazyk. V rámci zájmu o Rusko a sblížení s jeho obyvatelstvem a kulturou se tehdy postupně vydalo do carské říše několik mladých lužickosrbských pedagogů, a to Mikławš Hanski, Korla Awgust Wudowjenc, Michał Čoch, Franc Měrčink, Jan Arnošt Holan a Jan Bryl.⁷ Výraznou osobností byl např. zmíněný Jan Arnošt Holan (Ivan Michajlovič Golan, 1853–1921), gymnaziální profesor, spisovatel a vedle jazykovědce a etnografa Arnošta Muky (1854–1932) a básníka Jakuba Barta-Čišinského (1856–1909) hlavní představitel tzv. mladosrbského hnutí ze sedmdesátých let 19. století. Poté, co se vydal v roce 1878 na učitelskou dráhu do Ruska, stále udržoval intenzivní kontakty s Lužicí, často se do vlasti vracel o letních prázdninách, psal o Rusku do lužickosrbských periodik⁸ a lužickosrbský život stále živě sledoval.⁹ Holan absolvoval v Lipsku klasickou a německou filologii (1875–1878). Studoval tam v Ruském filologickém semináři a dostával ruské státní stipendium, které ho zavazovalo k působení na vyšších ruských školách, což mělo vést ke zkvalitnění ruské výuky na základních a středních školách. V letech 1878–1881 působil jako učitel klasických jazyků na gymnáziu v Jekatěrinoslavi (dnes Dnipro), v letech 1881–1886 pak na gymnáziu v Dorpatu (dnes Tartu), 1886–1908 na Alexandrovském gymnáziu v Nižném Novgorodě, v období 1908–1917 byl ředitelem gymnázia v Revelu (dnes Tallinn). V roce 1917 revelské gymnázium přesídlilo do Lukojanova (Nižněnovgorodská gubernie), hlouběji do Ruska, kde se Holan stal předsedou školní rady a zůstal zde až do odchodu do důchodu v roce 1919.

³ Lužica 36, 1921, č. 4, jutrownik, s. 13. Překlad [Petr Kaleta]: „Byl dlouhou dobu nejpobulárnějším ruským básníkem, byl nazýván jistým právem ruský Beranger. V dojemných verších vyobrazoval bídu ruského proletariátu, jeho nedůstojný osud, hlavně vždy popisoval chudobu ruského mužika, utlačovaného chudého sedláka. Jemu náleží jeho celá velká láska. – Byl velký sociální básník, ‚narodnik‘, probuditel rolnického ludu.“

⁴ Lužica 36, 1921, č. 12, hodownik, s. 46.

⁵ Lužica 39, 1924, 3. zešiwk, s. 17.

⁶ Lužica 36, 1921, č. 5, rózownik, s. 18–19.

⁷ Srov. MLYNK, J.: *Jan Arnošt Holan – serbski kublar ruskeje mlodžiny*. Serbska Šula 19, 1966, č. 4, s. 189–190.

⁸ Již v roce 1879 byly v časopisu *Lužičan* publikovány jeho dopisy z cest, v nichž veřejnost seznamoval s prvními dojmy v ruském prostředí, viz *Drječín – Pětrohród – Jekaterinoslaw*. *Lužičan* 19, 1879, č. 3, měrc, s. 18–20; 1879, č. 4, hapreja, s. 27–29; 1879–1880, č. 6, s. 46–47, 1879–1880, č. 7, s. 54–55.

⁹ Podrobněji o Holanovi viz MLYNK, J.: *Jan Arnošt Holan – serbski kublar ruskeje mlodžiny*. Serbska Šula 19, 1966, č. 4, s. 187–192; č. 5, s. 230–236.

Jan Bryl uveřejnil v roce 1912 v *Lužici* článek *Češc, komuž česć sluša!*,¹⁰ kde informoval čtenáře o tom, že Jan Arnošt Holan, který tehdy působil jako ředitel gymnázia Mikuláše I. v Revelu, byl ruským carem jmenován státním radou s titulem excelence. O Holanově velikonoční návštěvě Lužice a účasti na shromáždění Matice lužickosrbské psal časopis v témže roce.¹¹ Holan sám zde již v roce 1893 uveřejnil své příspěvky o zkušenostech z Ruska v cyklu na pokračování *Wobrazy z Ruskeje*,¹² cestopisu, kde čtenářům představil zejména ruskou přírodu a venkov. V roce 1921, brzy po odchodu do důchodu, však Holan zemřel a časopis přinesl jeho nekrolog, převzatý a přeložený Janem Brylem (zkratka B.) z ruského věstníku *Apofoeoz*.¹³ K tomu Jan Bryl sepsal vzpomínku na svého lužickosrbského přítele z Ruska. Bryl zde k Holanově úloze z doby, kdy sám jako mladý pedagog začal poznávat specifika Ruska, napsal: „Naš njezapomnity krajan Holan je mi bórzy potom kluč spožčil a z nim wotewrił wrota a woči: wrota do noweho njedopóznałego mi hišće swěta, do kotrehož běch zajęł, męjo wobmjezowany horizont, – a woči, kajkež w tamnym kraju tehdy znajmńejša hladachu na słowjanske prašenje z cyle hinašeho stojnišća, hač zapadni Słowjenjo.“¹⁴

Zajímavý a rozsáhlý příspěvek na pokračování s názvem *Moskwa – w snězy, mrózu a lodže*¹⁵ z pera Jana Bryla (článek je anonymní) otiskla *Lužica* na pokračování v roce 1922. Autor, znalý ruských a moskevských poměrů, přibližuje lužickosrbským čtenářům, jak vypadalo Rusko a jeho hlavní město po první světové válce a zejména po dvou revolucích z roku 1917. Nostalgicky zde vzpomínal na své pedagogické působení na různých moskevských ústavech, hlavně však skepticky charakterizoval tehdejší neutěšený stav po bolševické revoluci. K tomu např. hned v úvodní části poznamenal: „Nad Moskowskim Kremľom nětko zmahuje so čerwjena chorhow komunisma a nad cyłym ruskim krajom knježi „swoboda“ nasylneho bolšewisma. Ruski lud pak čerpi a čaka, doniž so Ivan Velikij njeħnuje a njezanjese z mjedžzanym ģłosom dobyćersku jutrownu powěšć: Morituri – resurrecturi! Alleluja!“¹⁶

Periodikum také, a to hlavně v roce 1922, otiskovalo zprávy z jednotlivých slovanských oblastí, a to zejména nekrology nebo jubilea významných osobností, ale i méně známých postav slovanské kultury. Lužickosrbsští čtenáři se tak mohli dovědět v části *Ruska* o úmrtí spisovatele Vladimira Galaktionoviče Korolenka, stoletém výročí narození básníka Nikolaje Alexejeviče Někrasova,¹⁷ stoletém jubileu narození spisovatele Fjodora Michajloviče Dostojevského, oslepnutí spisovatele Michaila Petroviče Arcybaševa,¹⁸ vydání dosud nevydaných Puškinových spisů

¹⁰ *Lužica* 31, 1912, č. 3, nalětnik, s. 20.

¹¹ *Ekscelenca knjez woprawdžity štatny rada Jan Ernst Holan w Serbach*. *Lužica* 31, 1912, č. 5, rózownik, s. 33.

¹² *Wobrazy z Ruskeje*. I. *Trójka*. *Lužica* 12, 1893, č. 4, hapryl, s. 26–28; *Wobrazy z Ruskeje*. II. *Stacija*. *Lužica* 12, 1893, č. 5, meja, s. 36–37; *Wobrazy z Ruskeje*. III. *Přijězd k hajnikej*. *Lužica* 12, 1893, č. 7, julij, s. 51; *Obrazy z Ruskeje*. IV. *Hońta na lyžach*. *Lužica* 12, 1893, č. 11, november, s. 82–83.

¹³ *Nekrolog njeboh Jana Arnošta Holana-Drječinskeho, čitany na ģłownej skhadžowancy we Wojerecach*. *Lužica* 36, 1921, č. 7/8, praźnik/źnjenc, s. 25–26.

¹⁴ SERBIN, J. [Bryl]: *Dopomjenki na serbskeho krajana w Ruskej, njeboh Jana Arnošta Holana-Drječinskeho*. *Lužica* 36, 1921, č. 7/8, praźnik/źnjenc, s. 27. Překlad [Petr Kaleta]: „Náš nezapomenutelný krajan Holan mi brzy poté vypůjčil klíč a s ním otevřel vrata a oči: vrata do nového, mně ještě nepoznatelného světa, do něhož jsem pozřel, máje omezený obzor – a oči, které přinejmenším v této zemi tehdy přinejmenším pohlížely na slovanskou otázku z docela jiného pohledu, než západní Slované.“

¹⁵ *Lužica* 37, 1922, č. 1., s. 15–19; č. 2., s. 46–50; 3. s. 78–84; č. 4., 1922, s. 106–112.

¹⁶ *Moskwa – w snězy, mrózu a lodže*. *Lužica* 37, 1922, č. 1., s. 17. Překlad [Petr Kaleta]: „Nad moskevským Kremľem nyní vlaje rudý prapor a nad celým ruským krajem panuje ‚swoboda‘ násilného bolševismu. Ruský lid však trpí a čeká, dokud se Ivan Veliký nehne a nepronese s vážným hlasem dobyvatelskou velikonoční zvěst: Morituri – resurrecturi! Alleluja!“

¹⁷ *Lužica* 37, 1922, č. 1, s. 32.

¹⁸ *Lužica* 37, 1922, č. 2, s. 64.

pod názvem *Неизданный Пушкин*, příchodu slavisty profesora Vladimira Andrejeviče Franceva do Prahy,¹⁹ úmrtí básníka a dramatika Alexandra Alexandroviče Bloka v Petrohradě, úmrtí spisovatele Pjotra Dmitrijeviče Boborykina ve vyhnanství, přípravě vydání Korolenkových sebraných spisů na Ukrajině, o sedmdesátém jubileu úmrtí spisovatele Nikolaje Vasiljeviče Gogola nebo nálezu dosud neznámých rukopisů F. M. Dostojevského v Moskvě.²⁰ V podobné rubrice (*Словjанске jubилеје а земрjеца*) se v roce 1923 objevila informace o zavraždění spisovatele Sergeje Těrentějeviče Semjonova.²¹

V tomtéž roce *Lužica* vydala ve francouzštině a v lužickosrbském překladu apel evropských univerzitních profesorů slovanských jazyků na Společnost národů, aby se zabývala lužickosrbskou otázkou, a to nejen proto, že jde o typickou otázku národnostních menšin, ale také proto, že tato otázka má značný význam pro vědu. Za ruské badatele dokument podepsali např. Vladimír Francev, Nikolaj Jastrebov, Stěpan Michailovič Kulbakin, Alexandr Pogodin a Valerij Pogorelov.²² Časopis se dále věnoval i překladům z ruštiny. Vyšla zde ruská pohádka *Maruška*²³ podepsaná šifrou M. W.,²⁴ kterou autor v poznámce přirovnal k německé pohádce *Das Marienkind*.

Jako domácí učitel a gymnaziální profesor v Moskvě působil v letech 1907–1917 také zmíněný Jan Bryl (1879–1931), který po službě v německé armádě pracoval až do smrti jako soukromý učitel a redaktor v Budyšině. Centrem jeho zájmu se stal Ivan Sergejevič Turgeněv (1818–1883) a jeho dílo. Krátké ukázky překladů z jeho díla – byly to *Křepelka* (luž. *Pocpula*),²⁵ *Almužna* (luž. *Jałmožna*)²⁶ a *Rozhovor* (luž. *Rozmołwa*)²⁷ – uveřejnil společně s Turgeněvovým životopisem v *Lužici* v roce 1925.²⁸

V letech 1927–1928 přineslo periodikum další informace z ruského kulturního života. Byl to Wićazův příspěvek z roku 1927 k šedesátinám významného historika a slavisty profesora Vladimira Andrejeviče Franceva (1867–1942),²⁹ jenž v rámci emigrace působil na Univerzitě Karlově v Praze. *Lužica* mu k jeho jubileu popřála, aby se mohl co nejdříve vrátit do své milované vlasti a připomněla Francevův zájem o Lužické Srby, např. dopisy lužickosrbských národních buditelů publikované v *Lužici* a v *Časopisu Mačicy Serbskeje*. V souvislosti se zájmem o Lužické Srby zde byla připomenuta tato jeho slova: „Serbski narod je so hač dotal najebać wšitkich ćežkotow zakhował, dokelž je to narod w psychiskim a physiskim nastupanju njewšědnje energiski, znaty, wobdaty při njewšědnje konservativnym kharakterje z njewučerpajomnymi žiwjenskimimi mocami.“³⁰ Ruské emigrace v Praze se týká taktéž zpráva z rubriky *Druzy wo Serbach*,

¹⁹ *Lužica* 37, 1922, č. 3, s. 96.

²⁰ *Lužica* 37, 1922, č. 4, s. 127.

²¹ *Lužica* 38, 1923, č. 3, s. 96.

²² Napominacy hlós europskich univ. profes. slowjanskich řečow na zwjazk narodow. *Lužica* 38, 1923, č. 1, s. 1–5.

²³ *Lužica* 38, 1923, č. 2, s. 50, 52–53.

²⁴ Možnými autory lužickosrbského překladu jsou Michal Wjera a Michal Wjesela.

²⁵ *Lužica* 40, 1925, č. 1, s. 25–28.

²⁶ Tamtéž, s. 29.

²⁷ *Lužica* 40, 1925, č. 2, s. 59–60.

²⁸ Tamtéž, s. 57–59.

²⁹ Srov. např. LAPTĚVA, L. P.: *Die Beziehungen des russischen Slawisten V. A. Francev zu Arnošt Muka anhand seiner Briefe*. Lětopis, Reihe / rjad B 14, 1967, No. 1, s. 22–34; LAPTĚVA, L. P.: *Связи Адольфа Чернышова с русскими интеллигенцией*. In: KALETA, P. – MARTÍNEK, F. – NOVOSAD, L. (eds.): *Praha a Lužičtí Srbové*. Sborník z mezinárodní vědecké konference ke 140. výročí narození Adolfa Černého (Praha 25.–26. 11. 2004) / Praha a Serbja. Zběrník z mezinárodní konference k 140. rōčnicy naroždenja Adolfa Černého (Praha 25.–26. 11. 2004). Praha 2005, s. 61–74.

³⁰ *Univ. Profesorej Dr. Wladimirej Francewej*. *Lužica* 42, 1927, No. 1, jutrownik, s. 7. Překlad [Petr Kaleta]: „Lužickosrbský národ se až dosud nezlomený všemi těžkostmi zachoval, poněvadž je to národ po psychické i fyzické stránce nezvykle energický, známý, obdařený při nezvykle konzervativním charakteru nevyčerpatelnými životními silami.“

kteřá připomněla, že na Ruské lidové univerzitě v Praze pronesl prof. Vergun přednášku o Lužických Srbech.³¹

V roce 1928 se v časopise dovídáme o některých publikovaných článcích z oblasti rusko-lužickosrbských vztahů. *Lužica* se zmínila o příspěvku Tat'jany Vasiljevové v *Česko-lužickém věstníku*, kde se autorka zaměřila na dějiny rusko-lužickosrbské vzájemnosti v první polovině 19. století. Jsou zde zmíněny výrazné osobnosti ruské slavistiky, jako např. Srezněvskij či Prejs, ale také ruští studenti, kteří přebývali u známého přírodovědce a včelaře osvícenské epochy, faráře Hadama Bohuchwała Šeracha (1724–1773) v Budyšinku.³² V návaznosti na předchozí příspěvek přinesl zajímavé informace v rubrice *Stawizniske bjesadki* článek *Třo Rusojo jako sobustawy serbskeho towarstwa w Lipsku*, které redakce převzala z německy publikované stati v časopise *Sorabia*. Práví se zde, že již v roce 1772 byli na Lipské univerzitě imatrikulováni Jan (Ivan) Brodovskoj a Afanasij Avvakumovič Kaverzněv (1748–?) ze Smolenska, kteří studovali matematiku a pobývali rovněž u zmíněného lužickosrbského faráře Hadama Šeracha v Budyšinku, a Sergej Podobědov z Moskvy, jenž studoval filozofii. Připojena je zde také informace, že již o něco dříve poslala do Lipska carevna Kateřina na studia práv dvanáct ruských studentů, mezi nimiž byl také pozdější známý politik Alexandr Radiščev (1749–1802). Podrobněji se pisatel zmiňuje o Sergeji Podobědovi, který se vrátil v roce 1775 do Petrohradu a později dosáhl významných ruských politických a státních funkcí. Redakce pak na závěr doplňuje Šerachovy další intenzivní kontakty s Ruskem.³³

U příležitosti stého výročí narození Lva Nikolajeviče Tolstého (1828–1910) věnovalo periodikum značnou pozornost jeho životu a dílu v posledním čtvrtletí roku 1928. Nebylo to však poprvé, již předválečná *Lužica* totiž přinesla v roce 1912 v překladu Jana Bryla některé ukázky z Tolstého díla.³⁴ Že měl Lev Nikolajevič Tolstoj přátelské styky se srbskou Lužicí, nám např. dokumentuje korespondenční lístek Slováka Dušana Makovického (1866–1921), jenž byl v letech 1904–1910 spisovatelovým osobním lékařem. V psaní z roku 1908 z Jasně Poljany adresovaném Arnoštu Mukovi Makovický poznamenal: „Vďaka Vám za list (písmo) i za Lužicu [časopis, pozn. PK]. Radostné, že i lužickí Srbi sa ozvali. Lev Nikolajevič je už zdravý, píše nový Круг чтения i druhé menšie stati.“³⁵

V roce 1928 redakce připravovala speciální číslo o velkém ruském spisovateli do zářijového vydání, tedy přesně v době jeho výročí, to se však nepodařilo, o čemž je také na konci periodika krátká zmínka.³⁶ Tolstému se pak věnovalo říjnové číslo *Lužice*, v němž byla také na titulní straně otištěna spisovatelova fotografie v typickém venkovském oděvu ruského mužika. Součástí tohoto čísla je zevrubná studie Oty Wićaze (studie je otištěna anonymně) *Tolstoj a Goethe. K 100. narodninam wulkeho ruskeho basnika*,³⁷ kde autor srovnává životní okamžiky, ale především dílo obou velkých básníků, kteří se stali symboly svých národních kultur. Wićaz v úvodu poznamenal, že se tímto tématem zabýval již německý spisovatel Thomas Mann, ale zdůrazňuje, že v této stati jsou jen jeho vlastní myšlenky a Mannova článku zde použito nebylo. Na

³¹ Tamtéž, s. 8.

³² *Lužica* 43, 1928, č. 2/3, rozhovnik, s. 23.

³³ *Lužica* 43, 1928, č. 4, smažnik, s. 36.

³⁴ SERBIN [Jan Bryl]: *Lawa Tolsteho myslički a wuprajenja wo žiwjenju a smjerći*. *Lužica* 31, 1912, č. 1, wulki róztk, s. 5–6; No. 2, mały róztk, s. 16; „*Kak lubozne, kak čerstwe bywachu róže...*“. *Lužica* 31, č. 4, jutrownik s. 28–29.

³⁵ Serbski kulturny archiv (Serbski institut, Budyšin). Zawostajenstwo Arnošta Muki, MS XLI/11 E, dopis Dušana Makovického Arnoštu Mukovi z 2. června 1908.

³⁶ *Lužica* 43, 1928, č. 8/9, póznjenc, s. 72.

³⁷ *Lužica* 43, 1928, č. 10, winowc, s. 74–76.

závěr při srovnání obou osobností poznamenal: „Wěsće wobdźiwamy bjezskónčnu křescijansku lubošć, wulke wumjelstwo, krasnu basnisku rěč, zahorjacy pócíwiy ethos Tolstoja, ale so přeco zaso tež žedźimy za wyšinu čłowjeskeje zdźělanosće, ke kotrejž nas Goethe wodźi. Tuž so nje-možemy rozsudźić za Tolstoja abo za Goethu, ale jenož za Tolstoja a Goethu.“³⁸ Další příspěvek sepsal do tohoto čísla Bogumił Šwjela. Jde o fejeton *Huknik Tolstoja w Błotach*,³⁹ napsaný v dolnolužické srbštině, v němž autor představuje německého obyvatele s lužickosrbskými kořeny, který byl svým životním stylem jakýmsi následovníkem Tolstého způsobu života. Autor míní zejména jeho zájem o hospodářské a sociální problémy lidí, konkrétně soucítění s lidmi nejnižších vrstev, s hladovými a trpícími. Tolstého výročí si periodikum připomnělo i publikováním Tolstého veselohry *První palič kořalky (Prěni paler palenca)*,⁴⁰ kterou pro časopis přeložil z ruského originálu Ota Wićaz. Celá divadelní hra pak vyšla tiskem pod č. 32 Mukovy divadelní sbírky v roce 1929 jako *Prěni palencar* (v sešitu je i překlad krátké hry *Bur a pućowar*), o čemž psala také *Lužica*.⁴¹

Téma Ruska se objevuje ještě ve Wićazově překladu básně německého básníka a spisovatele Rainera Marii Rilkeho (1875–1926), jenž byl milovníkem Ruska, studoval ruskou literaturu i jazyk a při svých pobytech v Rusku v letech 1899 a 1900 navštívil i Lva Nikolajeviče Tolstého. Wićaz v časopise představil čtenářům ukázkou *Kak je stary Timofojewiç spěwajo wumrěć*⁴² z Rilkeho sbírky lyrické prózy *Geschichten vom lieben Gott* (1904, 2. vyd.).

Lužica pak vycházela i v dalších letech, s výjimkou období 1933–1934, až do června roku 1937, v této době se však v časopise již žádné příspěvky o Rusku neobjevily. Pouze tematicky lze do této oblasti zařadit překlady čtyř Mickiewiczových básní ze sbírky *Sonety krymskie*.⁴³ Příčinu následného nezájmu o Rusko lze nalézt v tom, že v roce 1931 zemřel jeden z největších popularizátorů ruské kultury v srbské Lužici Jan Bryl, a také v tom, že i ti Lužičtí Srbové, kteří byli zatvrzelými rusofily, nesouhlasili s nastoupivším stalinistickým režimem a veškeré kontakty se Sovětským svazem poté většina z nich přerušila.

Závěr

Příspěvky o ruské problematice v časopisu *Lužica* nám potvrzují příznivé kulturní a vědecké kontakty, jaké měla lužickosrbská společnost s ruským prostředím přibližně od poloviny 19. století. Zájem lužickosrbského periodika *Lužica* o ruskou problematiku v meziválečném období lze vymezit zejména léty 1921–1930, kdy se zde objevovaly příspěvky o Rusku a lužickosrbsko-ruských vztazích. Stěžejní zásluhu na popularizaci ruské kultury měly na stránkách časopisu dvě osobnosti. První byl Jan Bryl, jenž lužickosrbským čtenářům připomněl zásluhy krajana Jana Holana v Rusku (1921), kriticky zhodnotil poměry v bolševickém Rusku v článku *Moskwa – w snězy, mrózu a lodže* (1922) a představil jim také ve vlastních překladech část díla Turgeněvova (1925). Druhou pak Ota Wićaz, který zde uveřejnil vlastní překlad Někrasovovy básně *Trojka* a Aškercovy básně s ruskou tematikou (1921), pojednal o Vladimíru Andrejeviči Francevovi

³⁸ Tamtéž, s. 76. Překlad [Petr Kaleta]: „Jistě obdivujeme nekonečnou křesťanskou lásku, velké umění, krásný básnický jazyk, nadšený poctivý ethos Tolstého, ale vždy nás zase také udivuje vrchol lidské vzdělanosti, k němuž nás Goethe přivádí. Proto se nemůžeme rozhodnout pro Tolstého, nebo pro Goetha, ale pouze pro Tolstého a Goetha.“

³⁹ Tamtéž, s. 76–77.

⁴⁰ *Lužica* 43, 1928, č. 11, nazymnik, s. 82–85; č. 12, hodownik 1928, s. 95–96.

⁴¹ *Lužica* 44, 1929, č. 9, póžnjenc, s. 72.

⁴² *Lužica* 45, 1930, č. 6, s. 44–46.

⁴³ *Lužica* 48, 1935, č. 10, winowc, s. 37.

(1927), lužickosrbskému prostředí připomněl stoleté výročí narození Lva Nikolajeviče Tolstého studií *Tolstoj a Goethe* a ukázkou překladu Tolstého divadelní hry, jež vyšla pod názvem *Prěni paler palenca* (1928) a k tomu lze ještě zařadit jeho překlad ukázky z Rilkeho díla s ruskou tematikou (1930). Kromě publikací obou jmenovaných lužickosrbských vlastenců to byly i další články o Rusku a nemalou úlohu při vytváření obrazu ruské kultury sehrály u Lužických Srbů mezi dvěma světovými válkami i zprávy informující zejména o aktuálních otázkách ruské literatury. Ruská problematika v *Lužici* nebyla a ani nemohla být dominantním tématem (pokud jde o problematiku z jiných slovanských oblastí), poněvadž nejvíce se zde díky intenzivním kontaktům, blízkosti a historické příbuznosti objevovala hlavně témata česká a polská. Přesto si však především díky Janu Brylovi a Otovi Wićazovi zachovala v časopisu svůj prostor, a tím zde ruskou kulturu popularizovala.

doc. PhDr. Petr Kaleta, Ph.D.
Katedra historie
Pedagogická fakulta MU
Poříčí 9
603 00 Brno
Česká republika
e-mail: 127372@mail.muni.cz